

здійснюється виключно за її рахунок. До першого допиту жертві злочину надається право на конфіденційне побачення із захисником-адвокатом і на залучення його до участі в допиті.

Накінець, визначимо, що всі ці пропозиції не спрямовані на відмову від демократичних завоювань. Навпаки, вони є дійсно гуманними і зводяться до того, щоб новим дієвим каналом протидії злочинності стало обов'язкове, повне, екстрене і демонстративне відновлення усіх порушених злочинними діями прав і законних інтересів жертви злочину (потерпілого). Саме такий підхід до стримування злочинності слід розглядати як природну форму невідворотності кримінальної відповідальності і покарання за вчинений злочин (кримінальне правопорушення), а також як ефективний спосіб посилення соціально-правового контролю за протиправною поведінкою особи, яка вчинила злочин [6, с. 217]. Це повністю відповідатиме як рішенням X Конгресу ООН з питань запобігання злочинності і поводження з правопорушниками про посилення захисту жертв злочинної діяльності (Відень, 2000 р.), так і сприятиме своєчасному вдосконаленню правопорядку та правоохоронної діяльності у цій найгострішій сфері соціальної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руденко М. В., Півненко В. П. Про основні напрямки сучасної кримінально-правової політики України / М. В. Руденко, В. П. Півненко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – №4 – С. 10-14.
2. Даньшин М. В. Новый УПК Украины и задачи криминалистики как науки о раскрытии преступлений / М. В. Даньшин // Актуальные проблемы уголовного процесса и криминалистики: материалы IV Междунар. науч.-практ. интернет-конференции (23 мая 2013 г., г. Волгоград, Россия) / Федер. гос. авт. Образоват. Учреждение высш. проф. образования «Волгогр. гос. ун-т», Ин-т права; ред. кол. Н.А. Соловьева [и др.]. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2013. – С. 32-37.
3. Тибіко В. П. Проблема забезпечення прав потерпілого за новим КПК України 2012 року / В. П. Тибіко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – №1. – С. 307-313.
4. Мальцев В. Принцип гуманізму в уголовном законодательстве / В. Мальцев // Российская юстиция. – 2002. – №8. – С. 49-52.
5. Півненко В., Мірошніченко Є. Про презумпцію правоти і пріоритетності прав потерпілого / В. Півненко, Є. Мірошніченко // Вісник Верховного суду України. – 2004. – №8. – С. 39-41.
6. Даньшин М. В. Співвідношення кримінально-процесуального права та криміналістики / М.В. Даньшин // Вісник кримінального судочинства: Науково-практичний журнал. – № 1. – 2015. – С. 216-223.

УДК 341.92:347.626.2

ТИПИ КОЛІЗІЙНИХ ПРИВ'ЯЗОК У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИН ПОДРУЖЖА

Казарян К. А.,

аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено встановленню основних типів колізійних прив'язок у сфері договірних правовідносин подружжя. Автором наведена низка колізійних норм міжнародного приватного права зарубіжних країн з питань правовідносин подружжя. Шляхом проведення аналізу колізійних прив'язок визначено їх істотні ознаки та механізми взаємодії.

Ключові слова: колізійні прив'язки; договірні правовідносини подружжя; колізійні норми; міжнародне приватне право.

Аннотация: Статья посвящена установлению основных типов коллизионных привязок в сфере договорных правоотношений супругов. Автором приведен ряд коллизионных норм международного частного права зарубежных стран по вопросам правоотношений супругов. Путем проведения анализа коллизионных привязок определены их существенные признаки и механизмы взаимодействия.

Ключевые слова: коллизионные привязки; договорные правоотношения супругов; коллизионные нормы; международное частное право.

Annotation: The article is devoted to the main types of conflict rules of the contractual relations of spouses. The author shows the number of conflict rules in private international law of foreign countries about the relations of spouses. Through the research of conflict rules were defined important properties and mechanisms of interaction.

Key words: contractual relationships of spouses; conflict rules; international private law.

Законодавства зарубіжних країн індивідуально регулює інститут шлюбного договору, що виявляється у встановленні законодавцем відмінних матеріальних та процесуальних умов його укладення. У випадку ускладнення відносин іноземним елементом виникає так звана колізія права, яка полягає у різниці змісту приватноправових законів

країни суду та країни, до якої належить іноземний елемент приватноправових відносин. Так, правова колізія обумовлена двома факторами: наявністю іноземного елемента в приватноправових відносинах та різним змістом законів різних країн, з якими ці відносини пов'язані. Таким чином, перед судом виникає необхідність вибору права країни, яке підлягатиме застосуванню до укладення шлюбного договору. На вирішення цього питання покликані

колізійні норми – правові норми, які безпосередньо не регулюють ті чи інші правовідносини, а лише допомагають судові чи іншому органу правозастосування вирішити «колізійне питання», тобто «конфлікт» між правопорядками різних держав, які претендують на регулювання тих чи інших приватноправових відносин з іноземним елементом [1, с. 43].

Колізійна норма складається з двох структурних елементів: обсягу та колізійної прив'язки. Обсяг колізійної норми (гіпотеза) – зазначення виду приватноправових відносин з іноземним елементом, до якого застосовуються дані норми, визначає умови, за яких ця норма застосовується. Колізійна прив'язка (диспозиція) – зазначення права країни (правової системи), яке підлягає застосуванню до приватноправових відносин, також вказує на юридичні наслідки, які наступають при виникненні даних відносин, ускладнених іноземним елементом [2, с. 68].

На сьогодні існує ціла низка типів колізійних прив'язок. Більшість з них почала формуватися з моменту виникнення міжнародного приватного права. Такі формули прикріплення, як особистий закон фізичної особи (*lex personalis*); особистий закон юридичної особи (*lex societatis*); закон місця знаходження речі (*lex rei sitae*); закон, обраний сторонами правовідносин (*lex voluntatis*); закон країни продавця (*lex venditoris*); закон місця здійснення акту (*lex loci actus*) у формі закону місця укладання угоди (*lex loci contractus*), закону місця виконання зобов'язання (*lex loci solutionis*), закону місця укладення шлюбу (*lex loci celebrationis*) і закону місця заподіяння шкоди (*lex loci delicti commissi*); закон місця роботи (*lex loci laboris*); закон прапора (*lex flagi*); закон країни суду (*lex fori*) і закон, що регулює сутність відносин (*lex causae*), набули широкого поширення у національному та міжнародному законодавстві та завдяки цьому набули статусу класичних. Деякі колізійні прив'язки, зокрема *lex monetae* (закон валюти платежу (валюти боргу), не витримали випробування часом та фактично не використовуються в праві зарубіжних країн.

Типовими колізійними прив'язками в сфері договірних правовідносин подружжя є особистий закон фізичної особи (*lex personalis*); закон місця знаходження речі (*lex rei sitae*); закон місця здійснення акту (*lex loci actus*) у формі закону місця укладання угоди (*lex loci contractus*); закон, обраний сторонами правовідносин (*lex voluntatis*); закон місця укладення шлюбу (*lex loci celebrationis*).

Особистий закон фізичної особи (*lex personalis*) - формула прикріплення, яка найчастіше застосовується для визначення права, що регулює правовідносини подружжя, зокрема укладення шлюбного договору подружжям. Особистий закон фізичної особи може бути представлений у вигляді закону громадянства (*lex patriae, lex nationalis*), що діє в більшості країн Європи (Франція, Німеччина, Італія, Болгарія, Іспанія, Польща, Португалія), країн СНД, або закону постійного місця проживання (*lex domicilii*), який має місце в країнах загального права, а також у Бельгії, Литві, Ліхтенштейні, Норвегії, Швейцарії тощо.

У більшості нормативних джерел, які використовують формулу прикріплення особистого закону фізичної особи (*lex personalis*) при регулюванні правовідносин подружжя, домінуючою колізійною прив'язкою є закон громадянства (*lex patriae, lex nationalis*). Так, відповідно до частини 1 статті 30 Закону Італії Про реформу італійської системи міжнародного приватного права 1995 року майнові відносини між подружжям регулюються правом, застосовним до особистих відносин між ними. Проте подружжя може погодитися у письмовій формі про те, що майнові відносини між ними регулюються правом країни, громадянином якої є принаймні один з них або на території якої один з них перебуває. А згідно частини 1 статті 29 Закону Італії особисті відносини подружжя регулюються їх спільним національним законом. Проте відповідно до частини 2 статті 29 Закону Італії особисті відносини подружжя, яке є громадянами різних держав або мають більше одного спільного громадянства, регулюються правом країни основного місця спільного проживання подружжя [3].

Законодавство інших країн також використовує колізійну прив'язку закону постійного місця проживання (*lex domicilii*) подружжя, яку можна продемонструвати на прикладі законодавства Швейцарії. Так, відповідно до статті 54 Федерального закону Швейцарії Про міжнародне приватне право 1987 року режим майнових відносин подружжя, якщо застосовне право не обрано, визначається: правом держави, в якій подружжя мають спільне місце проживання; або, якщо вони мають місце проживання в різних державах, - правом держави, в якій подружжя мали спільне місце проживання в останній раз. Якщо подружжя ніколи не мали спільного місця проживання в одній державі, застосовується право їхнього спільного громадянства. Щодо подружжя, які ніколи не мали місця проживання в одній державі і не мають спільного громадянства, діє встановлений швейцарським правом режим роздільного майна подружжя.

Згідно частини 1 статті 55 Федерального закону Швейцарії у разі зміни місця проживання подружжя в іншу державу застосовується право їхнього нового місця проживання, яке має зворотну силу і вважається застосованим з дня укладення шлюбу. Подружжя може шляхом письмового договору виключити зворотну силу. Згідно частини 2 цієї ж статті зміна місця проживання не тягне зміну застосовуваного права, якщо подружжя уклали на цей рахунок письмовий договір або якщо це впливає із шлюбного договору [4].

Як бачимо, правовідносини з приводу майна подружжя, у тому числі й договірні правовідносини, регулюються за допомогою особистого закону фізичної особи, який може бути представлений у вигляді закону громадянства (*lex patriae, lex nationalis*) подружжя або закону постійного місця проживання (*lex domicilii*) подружжя, які, в свою чергу, по-різному комбінуються у відповідних нормах джерел міжнародного приватного права зарубіжних країн.

Законодавець більшості країн віддає перевагу закону громадянства (*lex patriae, lex nationalis*) подружжя шляхом надання колізійній прив'язці

першочергове застосування при виборі права країни, яке підлягає застосуванню. При цьому субсидіарною колізійною прив'язкою, як правило, є закон постійного місця проживання (*lex domicilii*). В деяких країнах, навпаки, саме закон постійного місця проживання (*lex domicilii*) є головною колізійною прив'язкою.

Отже, принцип громадянства можна вважати більш стабільним, оскільки громадянство є точно визначеним, за винятком апатридів та біпатридів, і не може бути змінено поза відома держави, громадянином якої є особа. У свою чергу, закон доміцїлія відображає реальний зв'язок особи з державою, на території якої він має постійне місце проживання. Проте недоліком закону доміцїлія є складність його визначення (насамперед необхідно відрізнити від тимчасового місцеперебування), а також існування великої ймовірності використання механізму обходу закону, оскільки доміцїлій набагато легше змінити, ніж громадянство.

При регулюванні майнових правовідносин подружжя, ускладнених іноземним елементом, також може використовуватись колізійна прив'язка закону місця знаходження речі (*lex rei sitae*). Спочатку закон місця знаходження речі (*lex rei sitae*) застосовувався тільки з приводу нерухомого майна. Рухоме ж майно підлягало регулюванню з боку особистого закону особи, оскільки, вважалося, що річ слідує за особою. Згодом затвердилась тенденція до відмови від застосування цього закону на користь більш зручного закону місця знаходження речі (*lex rei sitae*). Так, відповідно до статті 13 Цивільного кодексу Латвійської Республіки особисті та майнові відносини подружжя визначаються відповідно до законодавства Латвії, якщо місце проживання подружжя в Латвії. Якщо майно подружжя знаходиться в Латвії, то таке майно регулюється законодавством Латвії незважаючи на те що вони самі не мають місця проживання в Латвії [5].

Закон місця здійснення акту (*lex loci actus*) у формі закону місця укладання угоди (*lex loci contractus*) також має прояв у деяких джерелах міжнародного приватного права у питанні регулювання договірних правовідносин подружжя. Так, відповідно до статті 52 Закону Бельгії від 16 липня 2004 року Про міжнародне приватне право вибір режиму майнових відносин подружжя дійсний щодо форми, якщо він відповідає вимогам права, застосовного до цього режиму на момент вибору, або праву держави, на території якого був зроблений даний вибір. Вибір повинен бути, як мінімум, виражений в письмовій формі, датований і підписаний подружжям. Зміна режиму майнових відносин подружжя має бути зроблено відповідно до формальних вимог права держави, на території якої було зроблено зміну [6]. Законом місця здійснення акту (*lex loci actus*) у формі закону місця укладання угоди (*lex loci contractus*) також може регулюватись форма шлюбного договору у Швейцарії. Так, відповідно до статті 56 Федерального закону Швейцарії Про міжнародне приватне право 1987 року шлюбний договір дійсний з точки зору форми, якщо його форма відповідає вимогам застосованого матеріального права або права місця укладання договору [7].

Закон місця укладення шлюбу (*lex loci celebrationis*) як формула прикріплення у регулюванні правовідносин подружжя в міжнародному приватному праві має вагомий значення. Тривалий час колізійна прив'язка до закону місця укладення шлюбу була визначальною, оскільки її застосування було зручним і простим. Пізніше стало зрозумілим, що право місця укладення шлюбу може взагалі не мати ніякого правового зв'язку з правовідносинами певного подружжя, відображати лише формальний зв'язок. У сучасних умовах закон місця укладення шлюбу (*lex loci celebrationis*) застосовується в поєднанні з іншими колізійними прив'язками (*lex personalis* – особистий закон) як щодо укладення шлюбу, так і дійсності шлюбу. Наприклад, відповідно до статті 56 Закону України Про міжнародне приватне право 2005 року форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України. Отже, формальні умови укладення шлюбу регулюються за законом місця укладення шлюбу [8]. Колізійна прив'язка до закону місця укладення шлюбу (*lex loci celebrationis*) застосовується також цілою низкою Гаазьких конвенцій, які присвячені питанням міжнародного сімейного права, зокрема Гаазька конвенція про укладення і визнання дійсності шлюбу від 14 березня 1978 року [9].

Використання договірних засад у міжнародному сімейному праві обумовило застосування до певних правовідносин подружжя закону, обраного сторонами правовідносини (*lex voluntatis*), який являє собою застосування права країни, яку сторони обирають для регулювання приватноправових відносин, так звана автономія волі сторін.

Існують дві теорії автономії волі сторін. У більшості країн світу застосовується абсолютна, тобто необмежена, автономія волі сторін, яка передбачає можливість вибору права будь-якої країни до приватноправових відносин. У ряді країн принцип автономії волі сторін обмежено правом країни, з якою правовідносини мають зв'язок (теорія «обмеженої» автономії волі сторін). Проте саме «обмежена» автономія волі сторін переважно використовується для регулювання договірних відносин подружжя в сфері шлюбно-сімейних відносин. Так, наприклад, подружжя має можливість здійснити вибір права, яке підлягатиме застосуванню до шлюбного договору. Разом з тим вибір права обумовлює виникнення питання про коло правопорядків, серед яких сторони можуть здійснювати цей вибір. Вважаємо, особливість реалізації принципу автономії волі саме в сфері шлюбно-сімейних правовідносин полягає в обов'язковості існування певних обмежень щодо вибору правопорядку країни. Законодавством більшості країн такі обмеження закріплено. Так, відповідно до частини 2 статті 45 Закону Грузії «Про міжнародне приватне право» 1998 року, яка присвячена наслідкам шлюбу, вибір права можливий, якщо він вказує на право країни: а) до якої належить майно з подружжя; б) де один з подружжя має звичайне місце перебування; в) де знаходиться нерухоме майно. Згідно частини 4 цієї ж статті вибір права оформляється в нотаріальному порядку [10].

На підставі наведеного матеріалу можна зробити висновок про те, що кожна колізійна прив'язка, яка використовується для регулювання договірних правовідносин подружжя, спрямована на реалізацію принципу тісного зв'язку в міжнародному приватному праві. В більшості випадків різні типи колізійних прив'язок комбінуються законодавцем у межах однієї колізійної норми. Різниця полягає лише у визначенні законодавцем пріоритету застосування тієї чи іншої колізійної прив'язки залежно від національних, і, як наслідок, правових традицій та звичаїв кожної країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону / За ред. доктора юридичних наук, проф. А. Довгерта. – Х.: ТОВ «Одісей», 2008. – 352 с.
2. Коцан Ю. Я. Загальна характеристика колізійної норми // Митна справа : Науково-аналітичний журнал. – 2013. – № 2 (ч. 2, кн. 2). – С. 65-70.
3. Про реформу італійської системи міжнародного приватного права 1995 року: Закон Італії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/07/09/riforma-del-sistema-italiano-di-diritto-internazionale-privato-ed-luglio-2014>

4. Про міжнародне приватне право 1987 року: Федеральний закон Швейцарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.andreasbucher-law.ch/images/stories/pil_act_1987_as_amended_until_1_7_2014.pdf
5. Цивільний кодекс Латвійської Республіки 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://likumi.lv/doc.php?id=253623>
6. Про міжнародне приватне право 2004 року: Закон Бельгії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipr.be/data/B.WbIPR%5BEN%5D.pdf>
7. Про міжнародне приватне право 1987 року: Федеральний закон Швейцарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.andreasbucher-law.ch/images/stories/pil_act_1987_as_amended_until_1_7_2014.pdf
8. Про міжнародне приватне право 2005 року: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
9. Гаазька конвенція про укладення і визнання дійсності шлюбу від 14 березня 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_916
10. Про міжнародне приватне право 1998 року: Закон Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/93712/2/en/pdf>

УДК 343.985

СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Колесник І. І.,

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Анотація: У статті на основі чинного законодавства аналізується механізм дорожньо-транспортних пригод, які є наслідком злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Пропонується використовувати систему «водій – транспортний засіб – дорога – навколишнє середовище», як основу структурування криміналістичної характеристики злочинів даної категорії. Підкреслюється значимість її структурних елементів для визначення тактичних завдань розслідування.

Ключові слова: злочини, криміналістична характеристика, дорожньо-транспортна пригода, дорожні умови, дорожня обстановка.

Аннотация: В статье на основе действующего законодательства анализируется механизм дорожно-транспортных происшествий, которые являются следствием преступлений против безопасности дорожного движения и эксплуатации транспорта. Предлагается использовать систему «водитель – транспортное средство – дорога – окружающая среда», как основу структурирования криминалистической характеристики преступлений данной категории. Подчеркивается значимость ее структурных элементов для определения тактических задач расследования.

Ключевые слова: преступления, криминалистическая характеристика, дорожно-транспортное происшествие, дорожные условия, дорожная обстановка.

Annotation: In this article analyzed on the basis of current legislation the mechanism of traffic accidents, which are a consequence of crimes against traffic safety and operation of transport. Proposed to use the system «driver - vehicle - road – environment» is based as the foundation of the structure forensic characteristics of crimes in this category. It stresses the importance of its structural elements to determine the tactical tasks of the investigation.

Key words: crime, criminal characteristics, traffic accident, road conditions, traffic conditions.

Проблема безпеки дорожнього руху в Україні за останні роки набула особливої гостроти у зв'язку з тяжкими наслідками дорожньо-транспортних пригод (ДТП), у яких кожного року гине понад 4 тисячі людей і кілька десятків тисяч отримують тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості (за інформацією МВС України в 2014 р. в ДТП загинуло

4464 людини і 32352 було травмовано). Видається, що значна роль у вирішенні вказаної проблеми безпеки належить правоохоронним органам, зокрема шляхом забезпечення невідворотності відповідальності і застосування його до осіб, дійсно винних у ДТП. Для виконання цього завдання потрібна, перш за все, науково обґрунтована система криміналістичних знань.